

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

Lietuvos Respublikos Seimui

IŠVADA DĖL EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS TVIRTINIMO

2015 m. kovo 31 d. Nr. Y-4
Vilnius

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, vykdydama Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme nustatytas biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 3 punktu, atliko Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengto ir viešai paskelbto 2015–2018 m. ekonominės raidos scenarijaus vertinimą ir teikia išvadą.

Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtas scenarijus nulemtas pasirinktų ir įvardytų prielaidų, pagrįstas esamais statistiniais duomenimis ir neprieštaraujantis ekonomikos dėsningumams. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė tvirtina 2015–2018 m. ekonominės raidos scenarijų, viešai paskelbtą 2015 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos tinklalapyje.

Atlikus Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2006–2014 m. skelbtų makroekonominių rodiklių projekcijų paklaidų analizę, optimistinio prognozavimo tendencijų nenustatyta. Analizuojamu laikotarpiu apskaičiuotos paklaidos patvirtina, kad rodiklių prognozės buvo realinės arba atsargios. Vis dėlto, tam tikrais metais buvo nustatytas galutinės vidaus paklausos pervertinimas, o grynojo eksporto įtaka prognozuota konservatyviai. Šiuo metu Lietuvos Respublikos finansų ministerija yra vienintelė iš vertinimui pasirinktų prognozes skelbiančių institucijų, projektuojanti reikšmingai neigiamą grynojo eksporto įnašą ir svaresnę vidaus paklausos įtaką realaus bendrojo vidaus produkto augimui. Vidaus paklausos raidos pervertinimas lems didesnius mokestinius pajamų planus biudžetų projektuose.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos norminiuose teisės aktuose nenustatyta ekonominės raidos scenarijaus rengimo tvarka ir jo rengimo periodiškumas, nėra patvirtintos ir viešai paskelbtos makroekonominių prognozių formavimo metodikos, įskaitant prognozavimui naudojamus modelius, prielaidas ir išorinius rizikos veiksnius.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinio įstatymo 10 straipsnio 4 dalį, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, kitoms institucijoms ir įstaigoms pavesta priimti šį įstatymą įgyvendinančius teisės aktus iki 2015 m. sausio 1 d. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinį įstatymą įgyvendinantys teisės aktai, tarp jų ir nustatantys ekonominės raidos scenarijaus rengimo ir skelbimo tvarką, dar nepriimti, todėl atkreiptinas Lietuvos Respublikos Vyriausybės dėmesys į tai, kad ši minėto įstatymo nuostata iki šiol neįgyvendinta.

Išvados priede pateikti scenarijaus vertinimo ir tvirtinimo metodai, istorinių prognozių paklaidų analizė bei išvadą dėl scenarijaus tvirtinimo pagrindžianti makroekonominių rodiklių analizė.

Valstybės kontrolė

Giedrė Švedienė

Išvados priedas

DĖL EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS
TVIRTINIMO

2015 m. kovo 31 d. Nr. Y-4-1

TURINYS

<u>IŽANGA</u>	<u>3</u>
<u>EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS VERTINIMO IR TVIRTINIMO METODAI</u>	<u>4</u>
<u>ISTORINIŲ PROGNOZIŲ PAKLAIDŲ ANALIZĖ</u>	<u>10</u>
<u>2015–2018 M. EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJUS</u>	<u>12</u>
<u>1. Ekonominės raidos scenarijaus rengimo metodika</u>	<u>12</u>
<u>2. 2015–2018 m. projekcijų vertinimas ir tvirtinimas</u>	<u>12</u>
2.1. 2015–2017 m. projekcijos	13
2.2. 2018 m. projekcijos	19

IŽANGA

2015 m. sausio 1 d. įsigaliojus Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniam įstatymui¹ (toliau – Konstitucinis įstatymas) ir Valstybės kontrolės įstatymo 2, 4, 6, 9 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymui², Valstybės kontrolei pavesta vykdyti Biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas.

Biudžeto politikos kontrolės institucija³

Institucija, atsakinga už Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme nustatytų taisyklių laikymosi ir užduočių vykdymo stebėseną ir įgaliota rengti, teikti Lietuvos Respublikos Seimui ir įstatymų nustatyta tvarka viešai skelbti šiame įstatyme nustatytas išvadas.

Vykdydama Konstituciniame įstatyme nustatytas biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas ir vadovaudamasi Valstybės kontrolės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 3 punktu, Valstybės kontrolė per 7 darbo dienas nuo Finansų ministerijos parengto ekonominės raidos scenarijaus viešo paskelbimo turi pateikti Seimui išvadą dėl jo tvirtinimo.

Valstybės kontrolė atliko Finansų ministerijos parengto ir 2015 m. kovo 20 d. viešai paskelbto 2015–2018 m. ekonominės raidos scenarijaus vertinimą. Išvada dėl scenarijaus tvirtinimo ir rekomendacijos yra pateiktos Valstybės kontrolės išvadoje dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo. Išvados priede pateikti scenarijaus vertinimo ir tvirtinimo metodai, istorinių prognozių paklaidų analizė bei išvadą dėl scenarijaus tvirtinimo pagrindžianti makroekonominių rodiklių analizė.

¹ Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinis įstatymas, 2014-11-06 Nr. XII-1289.

² Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymo Nr. I-907 2, 4, 6, 9 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2014-11-06 Nr. XII-1291.

³ Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinis įstatymas, 2014-11-06 Nr. XII-1289, 2 str. 1 d., Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas, 1995-05-30 Nr. I-907, 9 str. 6 d.

EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS VERTINIMO IR TVIRTINIMO METODAI

Ekonominės raidos scenarijus – Finansų ministerijos pasirinktų ir įvardytų prielaidų nulemtas, esamais statistiniais duomenimis pagrįstas, nacionalinių sąskaitų duomenims ir ekonomikos dėsningumams neprieštaraujantis ekonominės raidos apibūdinimas, pagal kurį rengiamas Lietuvos Respublikos tam tikrų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas⁴.

Biudžeto planavimas turi būti grindžiamas labiausiai tikėtiniu makroekonominiu fiskaliniu scenarijumi arba atsargesniu scenarijumi⁵. Makroekonominės ir biudžeto prognozės lyginamos su naujausiomis Europos Komisijos prognozėmis ir, tam tikrais atvejais, su kitų nepriklausomų įstaigų prognozėmis.

Finansų ministerija Valstybės kontrolei 2015–2018 m. ekonominės raidos scenarijaus projektą pirminiam derinimui pateikė 2015 m. kovo 5 d. Susitikime⁶, kuris vyko 2015 m. kovo 9 d., buvo pristatyta scenarijaus formavimo metodika, įskaitant pagrindines prielaidas, išorinius rizikos veiksnius. Įvertinusi diskusijoje dalyvavusių institucijų pateiktas pastabas, Finansų ministerija 2015 m. kovo 17 d. Valstybės kontrolei pateikė patikslintą scenarijaus projektą, kuris 2015 m. kovo 20 d. buvo viešai paskelbtas Finansų ministerijos tinklalapyje.

Valstybės kontrolės 2015–2018 m. ekonominės raidos scenarijaus vertinimo ir tvirtinimo proceso etapai ir taikomi metodai pateikiami **1 paveiksle**. Reikšmingas vertinimo etapo elementas yra analizė, ar parengtos projekcijos laikytinos labiausiai tikėtinomis. Ši analizė atliekama vertinant scenarijaus rengimo prielaidas, į projekcijų įvertinius įtrauktus rizikos veiksnius ir rizikos veiksnius, kurie neįskaičiuoti į projekcijas, tačiau tikėtini. Plačiau apie labiausiai tikėtinas projekcijas – **A intarpe**.

⁴ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas, 1990-07-30 Nr. I-430, 2 str. 12 d.

⁵ Europos Sąjungos Tarybos direktyva 2011/85/ES „Dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms“ (OL L 306, 2011 11 23, p. 45), 4 str. 1 d.

⁶ Dalyvavo Lietuvos banko, Valstybės kontrolės, Statistikos departamento, Finansų, Socialinės apsaugos ir darbo bei Ūkio ministerijų atstovai.

1 pav. 2015–2018 m. ekonominės raidos scenarijaus vertinimo ir tvirtinimo proceso etapai ir taikomi metodai

	VALSTYBĖS KONTROLĖS VEIKSMAI
VERTINIMO ETAPAS	<p>Finansų ministerija pateikia Valstybės kontrolei scenarijaus projektą</p> <p>VERTINA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - scenarijaus rengimo metodiką; - projekcijų pagrindimą didesniu periodiškumu skelbiamais statistiniais rodikliais; - praeitų laikotarpių Finansų ministerijos skelbtų projekcijų paklaidų tendencijas; - scenarijaus skirtumus lyginant su kitų institucijų projekcijomis; - rizikos veiksnių pasiskirstymą, identifikuojant scenarijaus projektą optimistiniu, labiausiai tikėtiniu arba atsargesniu.
	<p>Valstybės kontrolė susitinka su Finansų ministerija</p> <p>TEIKIA PASTABAS:</p> <p>Finansų ministerijai pateikiamos pastabos dėl ekonominės raidos scenarijaus projekto.</p>
TVIRTINIMO ETAPAS	<p>Finansų ministerija, atsižvelgusi į institucijų pastabas, parengia galutinį scenarijaus projektą ir jį skelbia viešai</p> <p>FORMUOJA:</p> <p>2015–2018 m. rodiklių projekcijų tvirtinimo atkarpa pagal pasirinktą metodiką*.</p>
	<p>Valstybės kontrolė teikia išvadą dėl scenarijaus tvirtinimo</p> <p>SCENARIJŲ PATVIRTINA, KAI**:</p> <p>2015–2017 m. laikotarpio BVP palyginamosiomis kainomis, BVP defliatoriaus, privataus vartojimo išlaidų, vidutinio darbo užmokesčio ir užimtumo pokyčių projekcijos patenka į tvirtinimo atkarpas.</p>

* 2015–2017 m. projekcijų etalonu laikomos Lietuvos banko projekcijos, o tvirtinimo atkarpos plotis pagrįstas banko projekcijų paklaidų standartiniu nuokrypiu. 2018 m. BVP palyginamosiomis kainomis pokyčio projekcijos etalonu laikoma Europos Komisijos potencialaus BVP pokyčio projekcija.

** Scenarijus netvirtinamas, kai bent viena 2015–2017 m. laikotarpio tvirtinimui pasirinktų rodiklių projekcija nepatenka į tvirtinimo atkarpą.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

A intarpas. Kas yra labiausiai tikėtinas scenarijus?

ES Tarybos direktyvos 2011/85/ES dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms 4 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės turi užtikrinti, kad biudžeto planavimas būtų grindžiamas labiausiai tikėtiniu makroekonominiu fiskaliniu scenarijumi arba atsargesniu scenarijumi. Remiantis kiekvienų metų kovo mėn. skelbiamu pirminiu ekonominės raidos scenarijumi, pradedamas kitų metų biudžetų projektų rengimo ir vidutinio laikotarpio konsoliduotosios visumos pagrindinių rodiklių atnaujinimo ciklas, todėl ypač svarbu, kad formuojant biudžetų pajamų planus būtų remiamasi labiausiai tikėtiniu ar atsargesniu scenarijumi.

Atsižvelgiant į ekonomikos raidos kintamumą, ekonomikos augimo prognozės yra neatsiejamoms nuo neapibrėžtumo. Siekiant parodyti neapibrėžtumo lygį, ekonomikos raidos projekcijas turėtų sudaryti tikėtinų reikšmių intervalas su atitinkamomis tikimybių reikšmėmis. Intervalas galėtų būti pateikiamas sudarant projekcijų paklaidų grafikus. Vis dėlto dažniausiai rengiamos ir skelbiamos taškinės projekcijos (vienas skaičius).

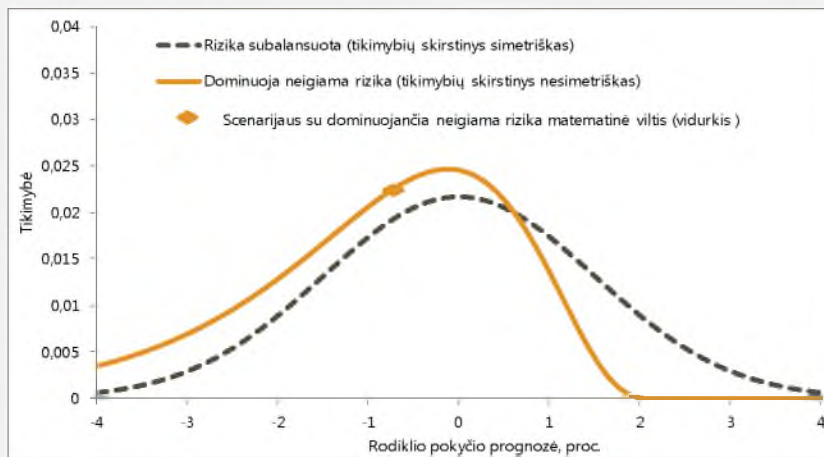
Labiausiai tikėtina prognoze vadinama projekcija, kuriai priskiriama didžiausia realizavimosi tikimybė, neatsižvelgiant į tai, kuriame tikimybės skirstinio kreivės taške ji yra. Kaip alternatyva didžiausios tikimybės

projekcijai, galimas matematinės vilties⁷ prognozės (*angl. an expected value forecast*) būdas. Atsitiktinio dydžio, pavyzdžiui, prognozuojamo rodiklio pokyčio, matematinė viltis arba vidurkis yra atsitiktinio dydžio reikšmių ir jų įgyjimo tikimybių sandaugų suma. Dažniausiai skelbiant projekcijas neįvardijama, ar prognozės yra labiausiai tikėtinos, ar tai yra matematinės vilties prognozės.

Daugeliu atvejų labiausiai tikėtinos ir matematinės vilties projekcijos gali būti identiškos arba panašios, jeigu projektuojamo rodiklio galimos įgyti reikšmės pasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį⁸ (simetriškai).

Kita vertus, jeigu rizikos veiksnių pasiskirstymas yra nesimetriškas, galimi esminiai skirtumai tarp labiausiai tikėtinos ir matematinės vilties projekcijų. Žemiau pateiktame **A.1 pav.** parodomi du projekcijos tikimybių skirstiniai. Abiem atvejais labiausiai tikėtina prognozuojamo rodiklio pokyčio reikšmė yra lygi nuliui. Kai rizikos veiksniai yra subalansuoti (simetriškai pasiskirsčiusi punktyrinė kreivė), matematinės vilties projekcija taip pat lygi nuliui. Kitu atveju, kai rizikos veiksniai yra pasislinkę į neigiamą pusę (nesimetriškai pasiskirsčiusi ištinė kreivė), matematinės vilties prognozė lygi 0,7 proc.

A.1 pav. Projekcijų simetriško ir nesimetriško tikimybių skirstinių palyginimas

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Pastaba: Abiejų tikimybių skirstinių modos⁹ lygios nuliui, o standartiniai nuokrypiai¹⁰ lygūs 1,5.

Ar galima labiausiai tikėtinas projekcijas vadinti konservatyviomis ar atsargiomis? Tai priklauso nuo rizikos veiksnių pasiskirstymo. Jeigu dominuoja neigiamos rizikos veiksniai, labiausiai tikėtina projekcija nėra konservatyvi (atsargi), nes neįskaičiuojamos tikėtinos neigiamos pokyčio reikšmės su šiek tiek mažesne nei didžiausia tikimybe. Priešingu atveju, jeigu dominuoja teigiamos rizikos veiksniai, labiausiai tikėtina projekcija būtų mažesnė negu matematinės vilties projekcija, todėl galėtų būti vertinama kaip konservatyvi (atsargi).

⁷ Čekanavičius V., Murauskas G., sudar., *Statistika ir jos taikymai*, Vilnius: TEV, 2000, D. 1, p. 94. Matematinė viltis apskaičiuojama remiantis formule: $EX = x_1p_1 + x_2p_2 + x_3p_3 + \dots + x_n p_n$. Pvz.:

Atsitiktinio dydžio X įgyjamos reikšmės	0	1
Reikšmės įgyjimo tikimybė P	5/6	1/6

Matematinė viltis: $EX = 0 \times 5/6 + 1 \times 1/6 = 1/6$.

⁸ Ten pat, D. 1, p. 102.

⁹ Ten pat, D. 1, p. 35. Moda – tai dažniausiai duomenų aibėje pasikartojanti reikšmė.

¹⁰ Ten pat, D. 1, p. 41. Standartinis nuokrypis yra dažniausiai taikomas sklaidos matas. Jis gaunamas ištraukus kvadratinę šaknį iš dispersijos. Kaip ir dispersija, standartinis nuokrypis rodo vidutinę duomenų sklaidą apie vidurkį.

Sprendimas tvirtinti ar netvirtinti scenarijų paremtas skaitiniu metodu – tvirtinimo atkarpa.

Valstybės kontrolė, teikdama išvadą dėl scenarijaus tvirtinimo, vertina scenarijų, kuris apima einamuosius ir trejus būsimus metus. Lietuvos banko rengiamos ir Valstybės kontrolei teikiamos makroekonominių rodiklių projekcijos apima einamuosius ir dvejus būsimus metus, todėl tvirtinimo atkarpos metodas taikomas tokių rodiklių pokyčių prognozėms iki 2017 m. – BVP palyginamosiomis kainomis, BVP defliatorius, privataus vartojimo išlaidos, vidutinis darbo užmokestis ir užimtumas. BVP palyginamosiomis kainomis pokyčio projekcijai 2018 m. suformuojama tvirtinimo atkarpa pagal Europos Komisijos apskaičiuotus Lietuvos potencialaus BVP įverčius.

Tvirtinimo atkarpoms vizualiai pavaizduoti naudojami tvirtinimo atkarpų grafikai, kuriuose parodomas projekcijų neapibrėžtumas (*angl. fan chart*). Plačiau apie tai, kaip sudaryti projekcijų neapibrėžtumo grafikai¹¹ pateikiama **B intarpe**.

B intarpas. Projekcijų neapibrėžtumo pateikimo būdas – neapibrėžtumo grafikai.

Taškinės projekcijos pateikia ribotą ekonomikos ateities raidos paveikslą. Tam tikrus veiksnius, pvz., geopolitinius neramumus, sudėtinga prognozuoti. Be to, ekonomikos vystymąsi lemiantys veiksniai ir jų sąveika nėra žinomi tiksliai, todėl paklaidos yra neatsiejama projekcijų dalis. Nepaisant įgimto projekcijų neapibrėžtumo, taškinės projekcijos dažnai naudojamos publikacijose ekonomikos tema, nors labai mažai tikėtina, kad, net ir taikant geriausius prognozavimo metodus, faktiniai statistiniai duomenys sutaps su jų prognozuotomis reikšmėmis. Projekcijų neapibrėžtumo grafikai¹² yra vienas iš būdų parodyti projekcijų neapibrėžtumą.

Projekcijų neapibrėžtumo grafikų sudarymas. Remiantis prielaida, kad Lietuvos banko pateiktos projekcijos atitinka medianos projekcijas, Lietuvos banko projekcijos yra projekcijų neapibrėžtumo grafiko vėduoklės centre (**B.1 pav.**). Projekcijų neapibrėžtumo grafikai sudaromi taip, kad rodytų einamųjų, pirmųjų ir antrųjų prognozavimo metų projekcijų neapibrėžtumą. Paklaidos apskaičiuojamos kaip projektuoto kumulatyvaus¹³ atitinkamų rodiklių pokyčio ir atitinkamo statistinio fakto skirtumas. Kumuliatyvių projekcijų paklaidas skaičiuoti būtina, siekiant rodyti projekcijų paklaidų užsitęsimą (*angl. persistence*). Apskaičiuojant paklaidų vidurkį, modą, medianą ir standartinius nuokrypius, ypač didelės¹⁴ paklaidos pašalinamos. Remiamasi standartinė prielaida, kad tikimybės skirstinys apie centrinę projekciją yra stacionarus¹⁵.

Projekcijų skirstiniai apskaičiuojami remiantis prielaida, kad skirstinys yra simetriškas apie taškinę projekciją, o tai reiškia, kad taškinė projekcija atitinka vidurkį ir medianą. Ši prielaida yra supaprastinimo dėlei, ir tai nereiškia, kad Valstybės kontrolė ekonominės raidos scenarijaus rizikos veiksnius vertina kaip simetriškai pasiskirsčiusius. Taip pat daroma prielaida, kad paklaidos pasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį¹⁶. Rodiklių paklaidų standartiniai nuokrypiai apskaičiuoti pagal istorines paklaidas. Projekcijų neapibrėžtumo

¹¹ Terminai „tvirtinimo atkarpos grafikas“ ir „projekcijos neapibrėžtumo grafikas“ vartojami kaip sinonimai.

¹² Centriniai bankai plačiai taiko projekcijų neapibrėžtumo grafikus pastaruosius 15 metų.

¹³ Pavyzdžiui, 2011 m. prognozuotas kumuliatyvus dvejų metų realaus BVP augimas 2013 m. lyginamas su faktiniu realaus BVP augimu nuo 2011 iki 2013 m.

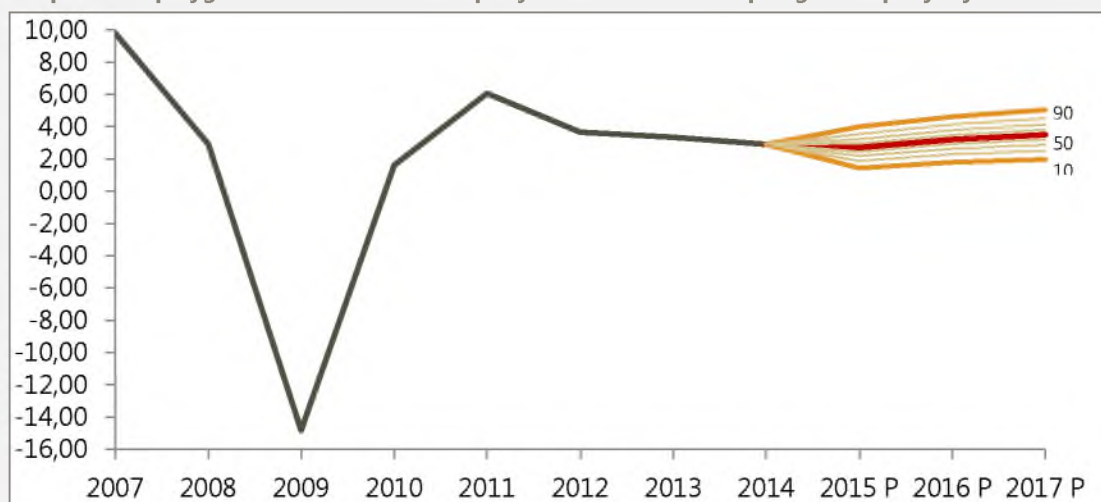
¹⁴ 2006 m. paskelbtos projekcijos T+2 metams eliminuojamos, nes 2008 m. prasidėjusi finansų krizė laikytina itin retu ir vertinamu vidutiniu laikotarpiu abejotinai pasikartosiančiu įvykiu.

¹⁵ Stacionarus – lieka nekintamas analizuojamu laikotarpiu.

¹⁶ Čekanavičius V., Murauskas G., sudar., *Statistika ir jos taikymai*, Vilnius: TEV, 2000, D. 1, p. 102.

grafikų vėduoklė rodo projekcijų tikėtinas reikšmes nuo 10 iki 90 procentilio¹⁷ (B.1 pav.).

B.1 pav. BVP palyginamosiomis kainomis pokyčio tvirtinimo atkarpos grafiko pavyzdys

Pastaba. Kadangi Lietuvos banko projektuojamų rodiklių reikšmės antriesiems prognozavimo laikotarpiu metams viešai neskelbtinos, grafiko nubrėžimui pasirinkta iliustracinė projekcijos reikšmė 2017 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė, Statistikos departamentas.

Tvirtinimo atkarpos grafiko plotis tarp 10 ir 90 procentilio rodo, kad 80 proc. tikėtinų reikšmių turi patekti į atkarpą, kurios minimali ir maksimali reikšmės 2015 m. sudaro 1,4 ir 4,0 proc. atitinkamai.

Nepaisant keleto supaprastinimo prielaidų, projekcijų neapibrėžtumo grafikai suteikia papildomos informacijos apie prognozuojamų rodiklių tikėtinas reikšmes, todėl yra tinkamas metodas priimti tvirtinimo sprendimą dėl Finansų ministerijos parengto ekonominės raidos scenarijaus.

2015–2017 m. projekcijų tvirtinimas. Tvirtindama 2015–2017 m. projekcijas, Valstybės kontrolė vertina šias Finansų ministerijos skelbiamo ekonominės raidos scenarijaus rodiklių projekcijas: BVP palyginamosiomis kainomis, BVP defliatoriaus, privataus vartojimo išlaidų, vidutinio darbo užmokesčio ir užimtumo pokyčiai¹⁸. Kiekvienam rodikliui sudaroma tvirtinimo atkarpa¹⁹. 2015–2017 m. projekcijos tvirtinamos, jeigu jos patenka į tvirtinimo atkarpą, kuri pagrįsta projekcijų etalonu laikomomis Lietuvos banko parengtomis makroekonominėmis prognozėmis, makroekonominio neapibrėžtumu, įtraukiant praeito laikotarpio projekcijų paklaidų dydį. Atkreiptinas dėmesys, kad tvirtinimo atkarpa gali kisti laiko ir tvirtinamų rodiklių atžvilgiu.

2018 m. projekcijos vertinimas. Vidutinio laikotarpio projekcijos remiasi potencialaus BVP, BVP atotrūkio vertinimais ir prielaida, kad vidutiniu laikotarpiu BVP atotrūkis nuo potencialaus BVP išnyksta. Vidutinio laikotarpio projekcijų etalonu laikytinos Europos Komisijos skaičiuojamos potencialaus BVP ir jo atotrūkio projekcijos. Europos Komisija potencialų BVP ir jo atotrūkį ES

¹⁷ Ten pat, D. 1, p. 38. Skaičiai, dalijantys (suskirstantys) duomenų eilutę (paklaidas) į 100 maždaug vienodų dalių, vadinami procentiliais.

¹⁸ Valstybės kontrolė vertina ir kitas ekonominės raidos scenarijaus rodiklių projekcijas, bet išvardyti rodikliai yra esminiai sprendimą tvirtinti arba netvirtinti ekonominės raidos scenarijų lemiantys rodikliai, jie yra aktualiausi sudarant valdžios sektoriaus biudžetų pajamų prognozes.

¹⁹ Tvirtinimo atkarpos ribinės reikšmės neatskleidžiamos, siekiant išvengti tikslingo scenarijaus rodiklių skelbimo tvirtinimo atkarpų ribose.

valstybėms narėms skaičiuoja remdamasi metodika²⁰, kurią valstybės narės turi naudoti rengdamos šalies konvergencijos ar stabilumo programas.

Su projekcijomis susijęs neapibrėžtumas didėja ilgėjant prognozavimo laikotarpiui, ši projekcijos galimos paklaidos savybė pateikta Valstybės kontrolės taikomuose tvirtinimo atkarpų grafikuose. Tvirtinimo atkarpa atitinkamai yra platesnė paskutiniuose projekcijų taškuose.

²⁰ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2014/pdf/ecp535_en.pdf.

ISTORINIŲ PROGNOZIŲ PAKLAIDŲ ANALIZĖ

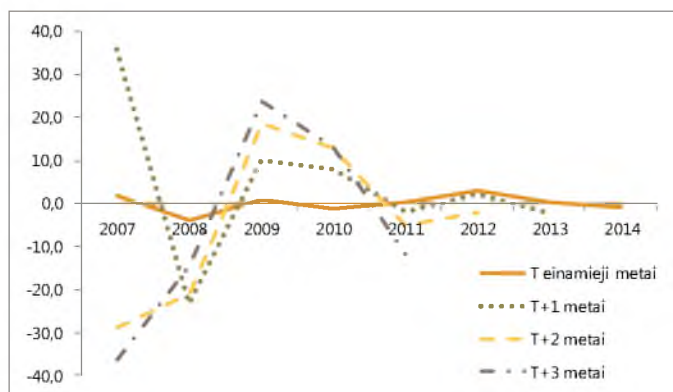
Siekdama įvertinti Finansų ministerijos taikomų makroekonominių rodiklių prognozių sudarymo metodus, Valstybės kontrolė atliko istorinių prognozių paklaidų analizę: palygintos tuo metu skelbtos vidutinės trukmės rodiklių prognozės ir faktiniai duomenys. Palyginimui pasirinkti pagrindiniai makroekonominiai rodikliai: nominalus BVP, BVP palyginamosiomis kainomis, vidaus paklausos augimas, vidutinis mėnesinis darbo užmokestis, metinis darbo užmokesčio fondas, vidutinis metinis užimtumo fondas ir vidutinis metinis sąlyginis darbuotojų skaičius 2007–2014 m.²¹ Analizei naudojamos ministerijos tinklalapyje skelbiamos pavasarinės ir rudeninės prognozės: jos lyginamos su paskutiniais faktiniais duomenimis, skelbiamais tuo metu prognozėse²². Realus BVP projekcijos paklaidos išskaidymas²³ į galutinės vidaus paklausos ir grynojo eksporto²⁴ paklaidas parengtas remiantis Lietuvos 2006–2014 m. konvergencijų programose skelbtomis projekcijomis.

Darytina išvada, kad, analizei pasirinktų makroekonominių rodiklių prognozės stebėtu laikotarpiu buvo realistinės arba atsargios²⁵. **2 pav.** pateiktos nominalaus BVP prognozių paklaidos – einamųjų metų paklaidos vidurkis analizuojamu laikotarpiu sudarė apie 0,04 proc. punktus.

Analizuojant 2006–2014 m. BVP palyginamosiomis kainomis

prognozes²⁶, stebima teigiama tendencija – Finansų ministerijos prognozės yra palyginti tikslios, vidutinė analizuojamo laikotarpio paklaida sudarė 0,3 proc. punktus (**3 pav. BVP paklaida**). BVP komponentų prognozė tam tikrais laikotarpiais skiriasi nuo fakto. Skaičiuojant BVP palyginamosiomis kainomis išlaidų metodu, BVP sudaro galutinė vidaus vartojimo paklausa, grynas eksportas arba prekybos balansas ir atsargų investicijos²⁷. Galutinės vidaus paklausos raidos lūkesčiai buvo optimistiniai, atsargiau buvo vertinamas grynojo eksporto augimas

2 pav. Nominalaus BVP 2007–2014 m. prognozių paklaidos, proc. punktais

Šaltinis – Finansų ministerijos 2007–2014 m. skelbiamos rudeninės prognozės

²¹ Paklaidos apskaičiuojamos kaip prognozuojamo kumuliatyvaus atitinkamų rodiklių pokyčio ir atitinkamo statistinio fakto skirtumas.

²² http://www.finmin.lt/web/finmin/aktualus_duomenys/projekcijos_issamiau/archyvas.

²³ Atliekant realaus BVP projekcijos paklaidos išskaidymą į galutinės vidaus paklausos ir grynojo eksporto paklaidas, skaičiuojamos nekumuliatyvos atitinkamų rodiklių paklaidos.

²⁴ Grynas eksportas arba prekybos balansas – skirtumas tarp eksporto ir importo.

²⁵ Išskirtinai didelės paklaidos pašalinamos.

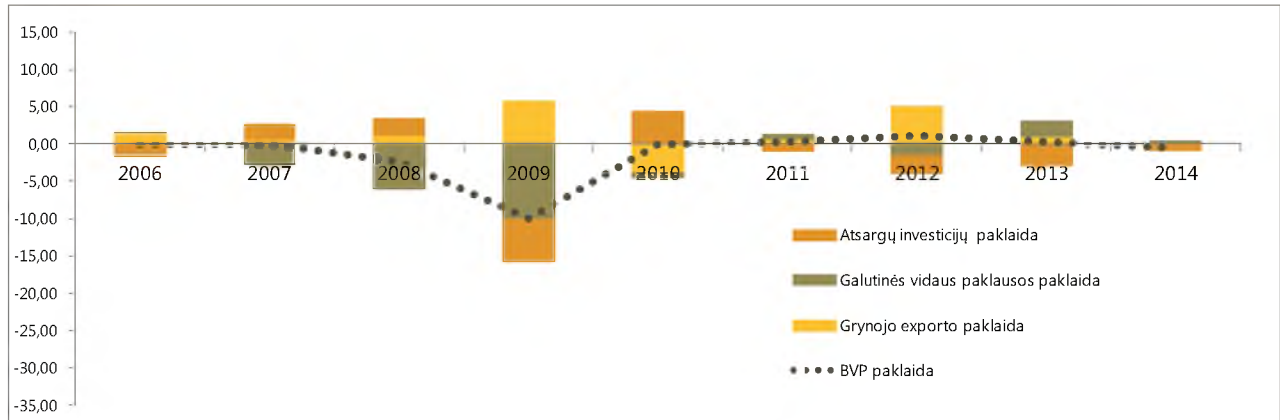
²⁶ Išskirtinai didelės paklaidos pašalinamos.

²⁷ Atsargų investicijos – prekių, kurios pagamintos tam tikrais metais, ir prekių, kurios parduotos tais metais, vertės skirtumas, arba gamybos ir pardavimo apimčių skirtumas.

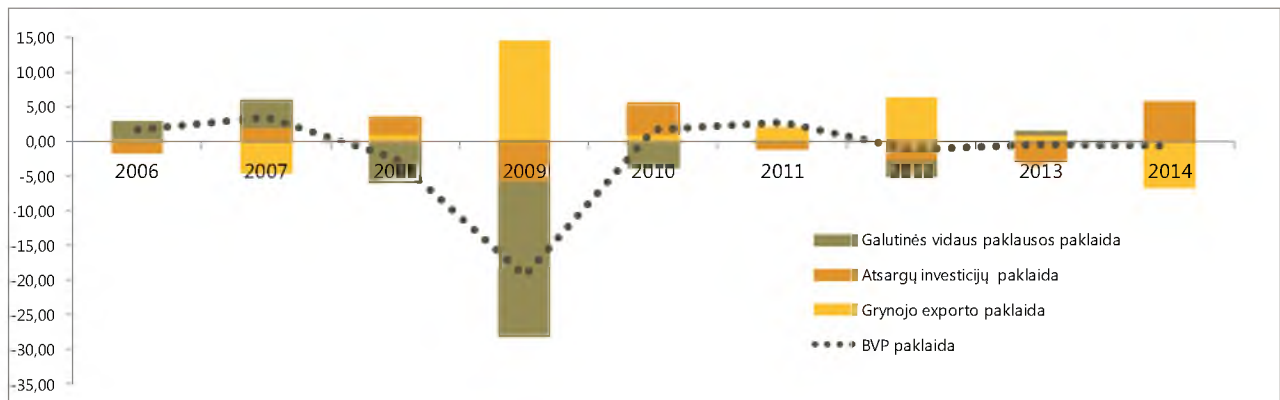
(3 pav. T einamieji metai). Ši paklaidų pasiskirstymo tarp galutinės vidaus paklausos ir grynojo eksporto tendencija buvo ryškesnė 2007, 2008, 2009, 2010 ir 2012 m., o pastaraisiais metais išnyko.

3 pav. BVP palyginamosiomis kainomis ir jo komponentių 2006–2014 m. augimo prognozių paklaidos, proc. punktais

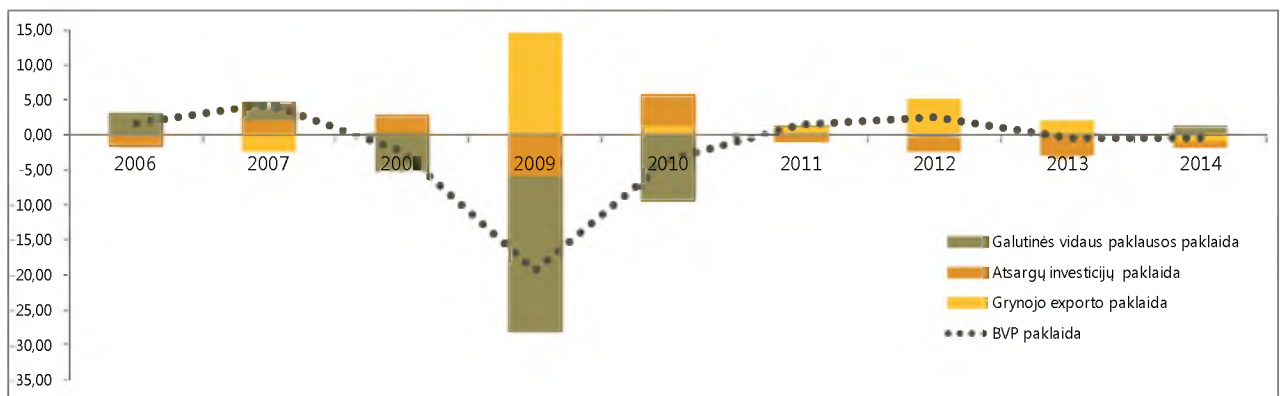
T einamieji metai

T+1 metai

T+2 metai

Šaltinis – Finansų ministerijos 2006–2014 m. konvergencijos programos (prognozės), Statistikos departamentas (faktiniai duomenys)

Atsižvelgiant į tai, kad galutinė vidaus paklausa generuoja daugiau mokestinių pajamų į valstybės ir savivaldybių biudžetus nei grynasis eksportas, Valstybės kontrolė siūlo Finansų ministerijai atsargiau vertinti galutinės paklausos projekcijas, nes per daug optimistiniai vidaus paklausos lūkesčiai gali ateityje tapti mokestinių pajamų planų neįvykdymo priežastimi.

2015–2018 M. EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJUS

1. EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS RENGIMO METODIKA

Ekonominės raidos scenarijus parengtas neturint patvirtintos ir viešai paskelbtos scenarijaus rengimo ir skelbimo tvarkos. ES Tarybos direktyvoje²⁸ Nr. 2011/85/ES nustatyta, kad valstybės narės turi nurodyti, kuri institucija atsakinga už makroekonominių ir biudžeto prognozių rengimą ir viešai skelbia fiskalinio planavimo tikslais parengtas oficialias makroekonominės ir biudžeto prognozes, įskaitant metodiką, prielaidas ir atitinkamus parametrus, kuriais tos prognozės paremtos. Pažymėtina, kad šiuo metu Lietuvos norminiuose teisės aktuose nenustatyta ekonominės raidos scenarijaus rengimo tvarka ir jo rengimo periodiškumas, nėra patvirtintos ir viešai paskelbtos makroekonominių prognozių formavimo metodikos, įskaitant prognozavimui naudojamus modelius, prielaidas ir išorinius rizikos veiksnius. Valstybės kontrolė Išvadoje dėl 2015 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto²⁹ konstatavo, kad Finansų ministerija iki šiol neturi patvirtintos makroekonominių rodiklių prognozavimo metodikos, nors tai turėjo būti padaryta iki 2014 metų.

Be to, atsižvelgiant į Konstitucinio įstatymo 10 straipsnio 4 dalį, Vyriausybei, kitoms institucijoms ir įstaigoms pavesta priimti šį įstatymą įgyvendinančius teisės aktus iki 2015 m. sausio 1 d. Pažymėtina, kad Konstitucinį įstatymą įgyvendinantys teisės aktai, tarp jų ir nustatantys ekonominės raidos scenarijaus rengimo ir skelbimo tvarką, dar nepriimti.

2. 2015–2018 M. PROJEKCIJŲ VERTINIMAS IR TVIRTINIMAS

Valstybės kontrolė tvirtina 2015–2018 m. ekonominės raidos scenarijų, nes BVP palyginamosiomis kainomis, BVP defliatoriaus, privataus vartojimo išlaidų, vidutinio darbo užmokesčio ir užimtumo pokyčių prognozės patenka į atitinkamo rodiklio tvirtinimo atkarpą (**plačiau žr. Išvados priedo pirmame skyriuje**).

Neapibrėžtumas, supantis ekonomines raidos projekcijas, yra didelis, nes rizikos veiksniai, turintys įtaką pagrindiniams ekonominiams rodikliams, yra tiek teigiamo, tiek neigiamo pobūdžio. Tarptautinė ekonominė aplinka priklauso nuo tebesitęsiančios geopolitinės įtampos, susijusios su

²⁸ Europos Sąjungos Tarybos direktyva Nr. 2011/85/ES „Dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms“ (OL L 306, 2011-11-23, p. 45), 4 str. 5 d.

²⁹ 2014-11-14 Nr. Y-4.

Rusijos-Ukrainos konfliktu, ir vis dar nerandamo sprendimo Graikijos problemoms, kurios daro įtaką situacijai euro zonoje.

2.1. 2015–2017 m. projekcijos

Finansų ministerija prognozuoja ekonomikos augimo inercijos sulėtėjimą: **BVP palyginamosiomis kainomis** 2015–2017 m. augs atitinkamai 2,5, 3,2 ir 3,5 proc. (2014 m. rugsėjo mėn. atitinkamiems metams prognozuota 3,4, 3,8 ir 4,3 proc.). Ekonomikos augimo inercijos lėtėjimą didesne dalimi lemia grynojo eksporto įtakos realaus BVP prieaugiui pesimistiškesnės projekcijos ir lėtesnė projektuojama vidaus paklausos raida (**1 lentelė**).

1 lentelė. Pagrindinių makroekonominių rodiklių prognozių palyginimas

Rodikliai (pokyti per metus, proc., jeigu nenurodyta kitaip)	Metai	Finansų ministerija (kovas)	Lietuvos bankas (kovas)	Europos Komisija (vasaris)	AB SEB bankas (kovas)	AB „Swedbank“ (sausis)
BVP palyginamosiomis kainomis	2015	2,5	2,7	3,0	2,6	2,3
	2016	3,2	3,5	3,4	3,5	3,5
	2017	3,5	–*	–	–	–
Privataus vartojimo išlaidos	2015	4,1	3,4	5,0	~4-5	4,0
	2016	4,4	4,0	4,0	~4-5	4,7
	2017	4,7	–	4,3	–	–
Prekių ir paslaugų eksportas	2015	-2,8	3,8	3,4	–	0,0
	2016	3,8	5,0	6,4	–	7,0
	2017	4,9	–	–	–	–
Prekių ir paslaugų importas	2015	-1,2	4,0	4,6	–	2,6
	2016	4,6	5,3	7,7	–	8,5
	2017	5,7	–	–	–	–
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	2015	-0,4	-0,3	0,4	-0,4	0,7
	2016	1,7	1,6	1,6	0,3	2,0
	2017	1,9	–	–	–	–
BVP defliatorius	2015	0,5	0,1	2,9	–	–
	2016	2,2	1,5	2,4	–	–
	2017	2,4	–	–	–	–
Nedarbo lygis, proc.	2015	9,9	9,9	8,7	10,0	9,7
	2016	9,1	9,2	7,9	9,5	8,5
	2017	8,1	–	–	–	–
Užimtųjų skaičius	2015	0,6	0,6	1,2	–	–
	2016	0,6	0,5	1,2	–	–
	2017	0,9	–	–	–	–

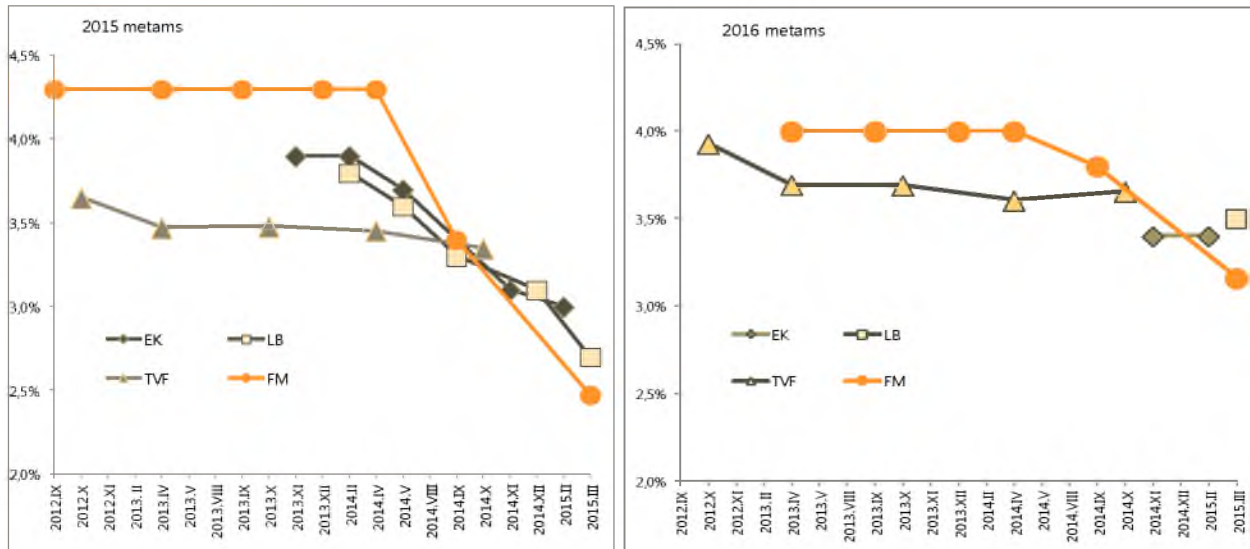
* projekcijos neskelbiamos

Šaltinis – Finansų ministerija, Lietuvos bankas, Europos Komisija, AB SEB bankas ir AB „Swedbank“

Lyginant Finansų ministerijos realaus BVP projektuojamą pokytį su Lietuvos banko ir kitų institucijų projekcijomis (**4 pav.**), pastebėtina, kad kitos institucijos pastaruoju metu prognozuojamą Lietuvos realaus BVP prieaugį taip pat mažino. Kadangi Finansų ministerijos 2015 ir 2016 m. BVP palyginamosiomis kainomis projektuojamas prieaugis yra mažiausias, lyginant su kitomis

institucijomis, galima teigti, kad ministerija nepervertina realaus BVP prieaugio tempo. **Pažymėtina, kad BVP palyginamosiomis kainomis projekcija patenka į šio rodiklio tvirtinimo atkarpą.**

4 pav. BVP palyginamosiomis kainomis augimo prognozės 2015–2016 m. pagal skirtingas prognozavimo perspektyvas

Šaltinis – Finansų ministerija, Lietuvos bankas, Europos Komisija, Tarptautinis valiutos fondas

Dėl prognozuojamos vidutinės metinės defliacijos³⁰, apskaičiuotos pagal suderintą vartotojų kainų indeksą (SVKI), **BVP defliatoriaus** metinio pokyčio projekcija 2015 m. reikšmingai (1,6 proc. punkto) mažinama iki 0,5 proc. 2016 ir 2017 m. projektuojami BVP defliatoriai mažinami atitinkamai 0,4 ir 0,7 proc. punktais ir sudarys atitinkamai 2,2 ir 2,4 proc.

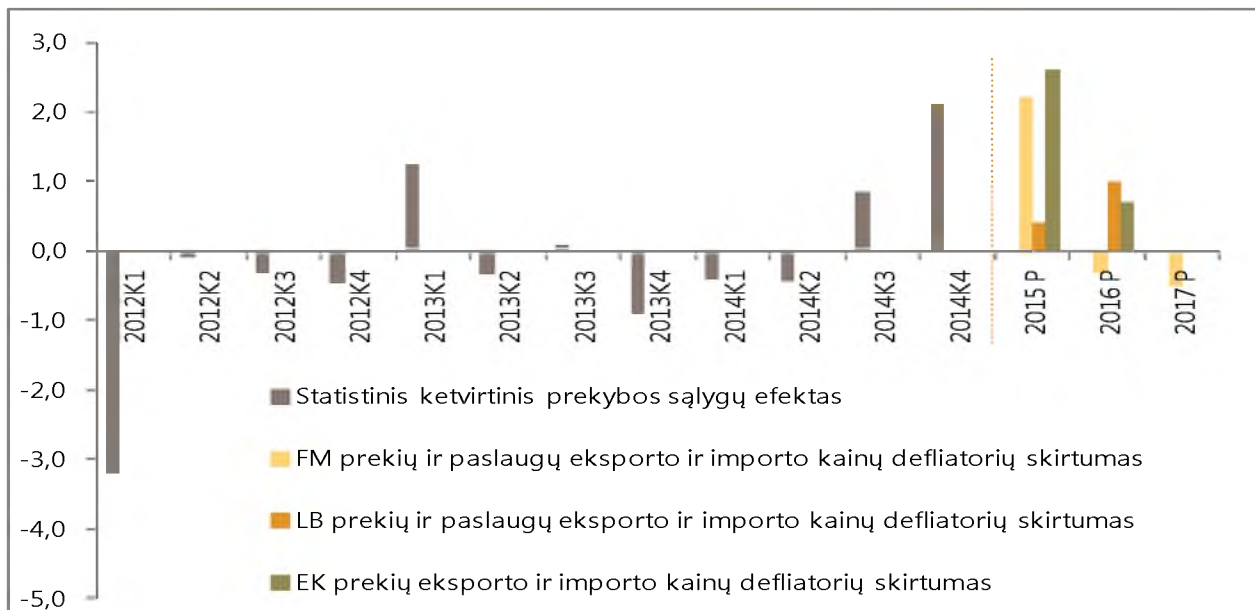
Lietuvos bankas 2015 ir 2016 m. projektuoja dar mažesnius BVP defliatorius, sudarančius atitinkamai 0,1 ir 1,5 proc. (1 lentelė). Prognozuojamo BVP defliatoriaus skirtumus lemia skirtingos prielaidos dėl galimo prekybos sąlygų efekto³¹. Kadangi naftos produktų dalis eksporto struktūroje sudarė mažesnę dalį nei importo struktūroje (atitinkamai 17,7 ir 25 proc.), 2014 m. prekių ir paslaugų eksportas pigo lėčiau nei prekių ir paslaugų importas (atitinkamų defliatorių metiniai pokyčiai sudarė -2,4 ir -3,1 proc.), o prekybos sąlygos Lietuvai pagerėjo. Analizuojant ketvirtinę prekybos sąlygų efekto dinamiką (5 pav.), akivaizdu, kad prekybos sąlygos Lietuvai pradėjo gerėti nuo 2014 m. III ketv. (krentant naftos produktų kainai), o 2014 m. IV ketv. sudarė net 2,1 proc.

2014 m. BVP defliatoriaus metinis pokytis dėl teigiamo prekybos sąlygų efekto sudarė 0,9 proc., nors tais pačiais metais užfiksuota vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI, tesiekė 0,2 proc., o vidaus paklausos defliatoriaus pokytis taip pat sudarė tik 0,2 proc.

³⁰ Namų ūkių vartojimo išlaidų komponentė sudaro apie 60 proc. BVP (2014 m. – 63,7 proc.). Prekybos sąlygų efektui (prekių eksporto ir prekių importo kainų defliatorių skirtumas) esant neutraliam, BVP defliatorius labai koreliuoja su vidutine metine infliacija, apskaičiuota pagal SVKI.

³¹ Prekybos sąlygų efektas – prekių eksporto ir prekių importo kainų defliatorių skirtumas. Prekybos sąlygų efektu apibrėžiamos aplinkybės, kai sparčiau nei importas brangsta eksportas arba sparčiau nei eksportas pinga importas.

5 pav. Prekybos sąlygų efekto dinamika, proc.

Šaltinis – Statistikos departamentas, Finansų ministerija, Lietuvos bankas ir Europos Komisija

Europos Komisija 2015 ir 2016 m. projektuoja dar didesnį prekybos sąlygų efektą³² nei Finansų ministerija, tačiau svarbu pažymėti, kad yra rizika, jog Lietuvos eksportuotojai, siekdami išlaikyti turimas ir atrasti naujas rinkas esamoje defliacinėje euro zonos aplinkoje, gali sparčiau mažinti kainas, todėl prekybos sąlygų efektas nebūtų toks reikšmingas. **Atsižvelgiant į išorės sektoriaus paklausos neapibrėžtumą ir į tai, kad Finansų ministerijos BVP defliatoriaus metinio pokyčio projekcija patenka į tvirtinimo atkarpą, šio rodiklio projekcija tikėtina.**

Projektuojamas **privataus vartojimo išlaidų augimas** lėtinamas, tačiau lieka pagrindiniu Lietuvos ekonomikos plėtrą lemiančiu veiksniumi. 2014 m. artėjantis euro įvedimas netapo svarbiu vartojimo stimulu – vartojimas augo proporcingai didėjusioms pajamoms. 2015–2017 m. projektuojamas šiek tiek lėtesnis namų ūkių vartojimo išlaidų augimas lyginant su projektuojamu darbo užmokesčio fondo augimu, nes, tyrant geopolitiniam neapibrėžtumui, tikėtina, kad šiek tiek išaugs ribinis polinkis taupyti. Tai patvirtina Statistikos departamento atliekamos vartotojų nuomonės apklausa: 2015 m. sausio–vasario mėn. apie 7 proc. daugiau apklaustųjų manė, kad tikimybė šiek tiek sutaupyti per artimiausius 12 mėn. yra gana tikėtina.

Lietuvos bankas prognozuoja lėtesnę privataus vartojimo augimo raidą (**1 lentelė**), tačiau **Finansų ministerijos namų ūkių vartojimo išlaidų projekcijos patenka į šio rodiklio tvirtinimo atkarpą, todėl projekcijų atotrūkis yra toleruotinas.**

Prognozuojama, kad išlaidų, skirtų **bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui**, prieaugis lėtes, nors 2014 m. IV ketv. siekia net 13,8 proc. (**2 lentelė**). Aukštas gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis pramonės ir paslaugų sektoriuose ir poreikis didinti produktyvumą skatintų investuoti į gamybinius pajėgumus, tačiau geopolitinis neapibrėžtumasis lemia investicijų atidėjimą. Remiantis

³² Europos Komisijos projektuojamas Lietuvos prekybos sąlygų efektas 2015 ir 2016 m. sudaro atitinkamai 2,6 ir 0,7 proc.

Lietuvos statistikos departamento atliekamomis investicijų prognozės pramonėje apklausomis, 2015 m. šiek tiek pakito respondentų³³ pasiskirstymas: apklaustųjų, manančių, kad investicijų dydis nepasikeis, sumažėjo apie 15 proc. punktų, iš jų apie 5 proc. punktus daugiau apklaustųjų prognozuoja, kad investicijos didės, o kiti mano, kad investicijos mažės arba nebus investuota apskritai.

2 lentelė. Aktualių rodiklių statistiniai duomenys 2012–2014 m. ir Finansų ministerijos projekcijos 2015–2017 m.

Metinis pokytis proc. (jeigu nenurodyta kitaip)	2012	2013	2014	2014 I ketv.	2014 II ketv.	2014 III ketv.	2014 IV ketv.	2015	2016	2017
BVP palyginamosiomis kainomis	3,8	3,3	2,9	3,3	3,4	2,7	2,4	2,5	3,2	3,5
BVP defliatorius (2010 m. = 100)	1,6	2,7	0,9	-0,2	3,7	-0,2	0,2	0,5	2,2	2,4
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	3,2	1,2	0,2	0,7	0,4	0,3	0,2	-0,4	1,7	1,9
Namų ūkių galutinio vartojimo išlaidos	3,6	4,2	5,6	6,0	6,4	4,0	6,0	4,1	4,4	4,7
Valdžios sektoriaus galutinio vartojimo išlaidos	1,2	1,8	1,3	1,1	1,6	1,1	1,4	1,3	0,6	0,6
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	-1,6	7,0	8,0	9,0	5,6	-5,7	13,8	5,2	2,5	4,3
Prekių ir paslaugų eksportas	12,2	9,4	3,4	-3,8	6,7	6,2	4,1	-2,8	3,8	4,9
Prekių ir paslaugų importas	6,6	9,0	5,4	-1,7	9,1	4,6	9,1	-1,2	4,6	5,7
Užimtųjų skaičius, tūkst. asmenų (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžimą)	1,8	1,3	2,0	2,2	0,9	3,1	1,8	0,6	0,6	0,9
Nedarbo lygis, proc. (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžimą)	13,4	11,8	10,7	12,4	11,2	9,1	10,1	9,9	9,1	8,1
Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, Eur	3,8	5,1	4,7	4,0	4,9	4,7	5,8	4,8	5,3	5,7

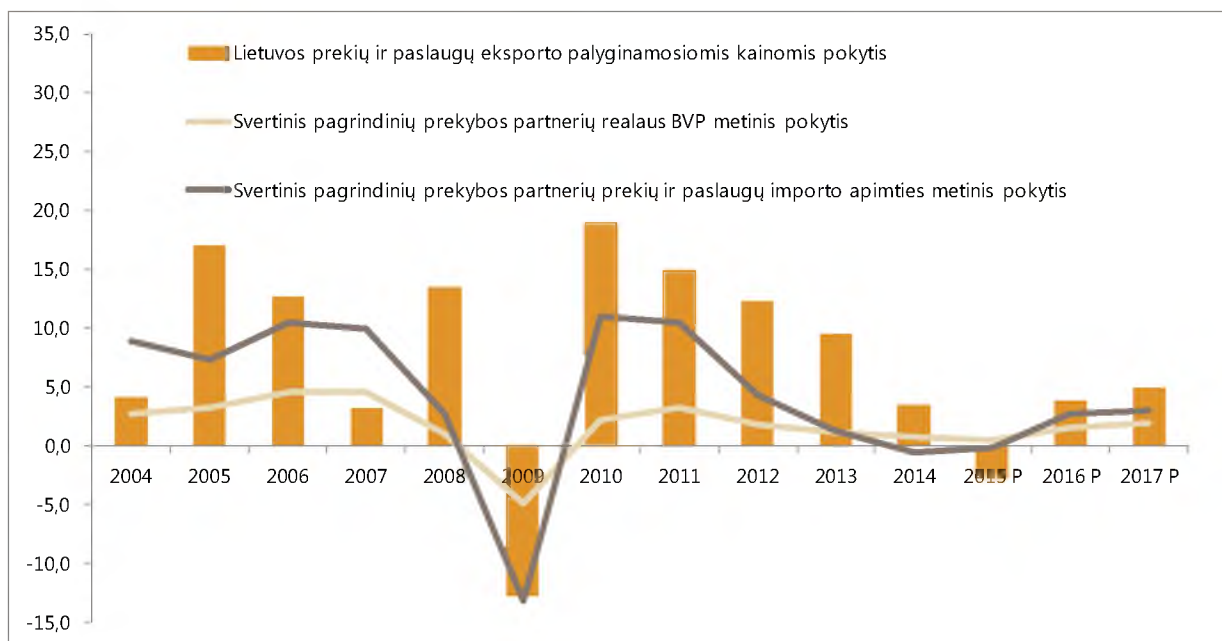
Šaltinis – Statistikos departamentas, Finansų ministerija

Finansų ministerija prognozuoja **prekių ir paslaugų eksporto** apimties mažėjimą 2,8 proc. 2015 m., o 2016 ir 2017 m. – nuosaikų eksporto augimą atitinkamai 3,8 ir 4,9 proc. (1 lentelė). Projektuojamas 2015 m. eksporto smukimas nepaaiškinamas svertiniais Lietuvos pagrindinių prekybos partnerių projektuojamais realaus BVP ir importo apimties metiniais pokyčiais (6 pav.),

³³Apklausoje dalyvauja virš 800 respondentų – maždaug dešimtadalis visų pramonės įmonių, kurių pajamos sudaro apie 80 proc. visų pramonės įmonių pajamų.

bet sudėtinga prognozuoti, kokią įtaką Lietuvos eksportui turės 2014 m. pabaigoje ypač nuvertėję Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos valiutos. Atsižvelgiant į minėtų valiutų smukusio kurso poveikio Lietuvos eksportui neapibrėžtumą, 2015 m. neigiamos eksporto raidos projekcija paaiškintina.

6 pav. Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto ir pagrindinių prekybos partnerių svertinis realus BVP ir prekių ir paslaugų importo apimties pokytis procentais

Šaltinis – Tarptautinis valiutos fondas, Europos Komisija, Finansų ministerija, Lietuvos statistikos departamentas

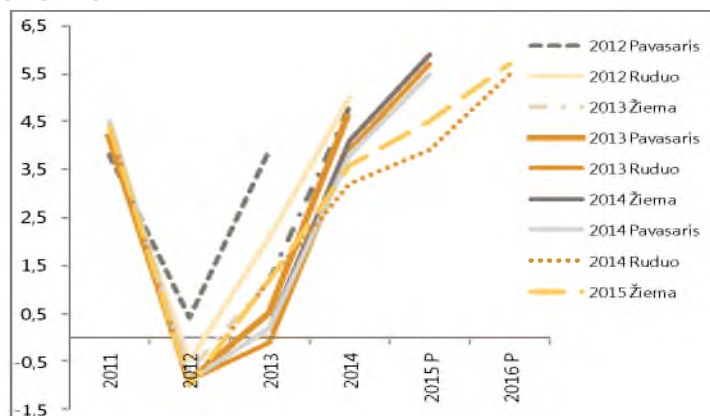
2015 m. vasario mėn. Europos Komisijos atnaujintos euro zonos ekonominės raidos perspektyvos projektuoja optimistiškesnę šio regiono plėtrą. Kadangi euro zona sudaro apie 45 proc. Lietuvos eksporto rinkos, optimistiškesnės šios zonos importo priaugio projekcijos turėtų teigiamai paveikti Lietuvos eksporto prognozes (7 pav.).

Lietuvos bankas ir kitos projekcijas rengiančios ir skelbiančios institucijos prognozuoja Lietuvos prekių ir paslaugų eksporto nuosaikią plėtrą. 2015 m. eksporto projekcijų skirtumai paaiškintini skirtingomis prielaidomis dėl Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos smukusių valiutos kursų poveikio Lietuvos eksporto raidai. Atsižvelgiant į tai, neįprastai didelis Lietuvos eksporto prognozių atotrūkis paaiškintinas.

Finansų ministerija projektuoja **prekių ir**

paslaugų importo palyginamosiomis kainomis smukimą 1,2 proc. 2015 m., o 2016 ir 2017 m. – augimą atitinkamai 4,6 ir 5,7 proc. Lietuvos bankas ir kitos institucijos 2015–2017 m. prognozuoja nuoseklų prekių ir paslaugų importo palyginamosiomis kainomis augimą (8 pav.). Pažymėtina, kad

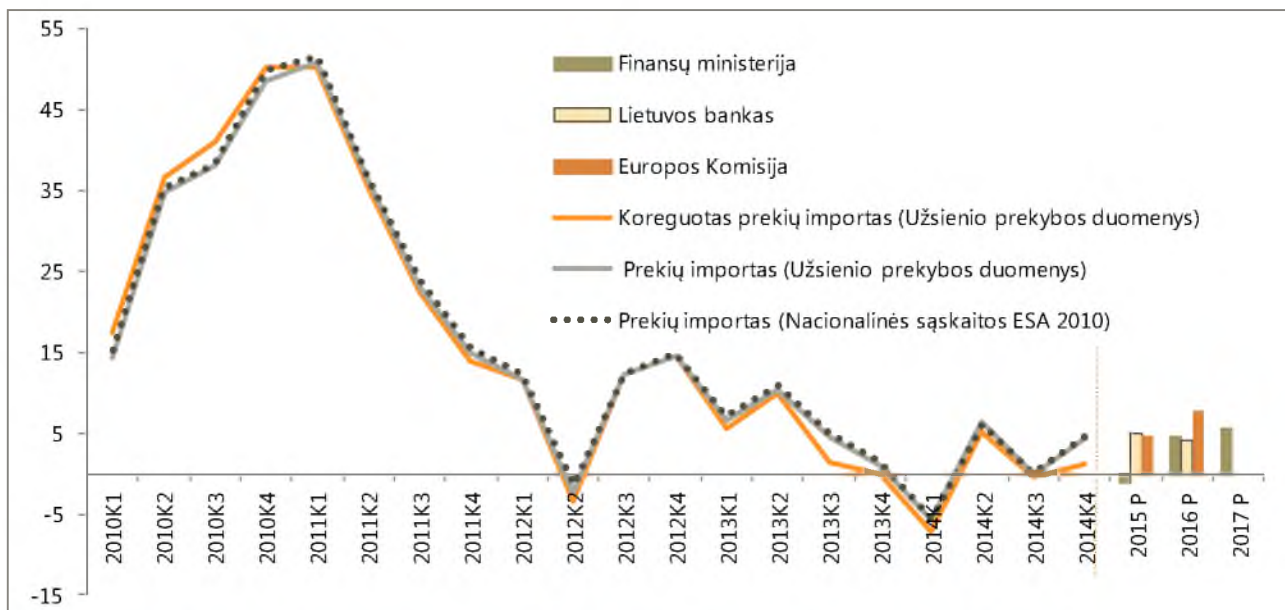
7 pav. Euro zonos prekių ir paslaugų importo apimties projekcijos

Šaltinis – 2012–2015 m. Europos Komisijos prognozių publikacijos (angl. European Commission Forecasts)

2014 m. IV ketv. prekių importas pagal nacionalinių sąskaitų duomenis augo 4,6 proc. per metus (pagal užsienio prekybos duomenis 4,2 proc. per tą patį laikotarpį). Išanalizavus prekių importą pagal standartinės tarptautinės prekybos klasifikaciją (SITC), darytina išvada, kad didžioji importuotų prekių prieaugio dalis susijusi su specifinių prekių³⁴ importo vertės padidėjimu. Eliminavus minėtas prekes, 2014 m. IV ketv. metinis augimas sudarė 1,1 proc. Darant prielaidą, kad šių prekių importas 2014 m. IV ketv. buvo vienkartinio pobūdžio, galima pagrįsti Finansų ministerijos projektuojamą nuosaikų importo apimties susitraukimą 2015 m., nors Lietuvos bankas ir kitos institucijos realaus importo susitraukimo 2015 m. neprojektuoja.

8 pav. Prekių importo dinamika bei prekių ir paslaugų importo projekcijos proc.

Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija, Lietuvos bankas ir Europos Komisija.

Svarbiausias klausimas, apibendrinant BVP išlaidų metodu palyginamosiomis kainomis ir jo komponentų projekcijas, yra realaus BVP projektuojamo prieaugio suskaidymas į elementus, kurie rodo, kiek realaus BVP projektuojamo prieaugio sukurs vidaus paklausa, o kiek – grynasis eksportas. Šiuo metu Finansų ministerija yra vienintelė iš vertinimui pasirinktų prognozes skelbiančių institucijų, projektuojanti reikšmingai neigiamą grynojo eksporto įnašą ir reikšmingai svaresnę vidaus paklausos įtaką. Vidaus paklausos raidos pervertinimas (**plačiau žr. Išvados priedo antrame skyriuje**) lems didesnius mokestinių pajamų planus biudžetų projektuose.

Užimtųjų skaičiaus augimo tempas 2014 m. beveik dvigubai viršijo 2011–2013 m. vidurkį. Analizuojant 2014 m. ketvirtinius duomenis pastebėtina, kad didesnis užimtųjų prieaugis buvo 2014 m. II pusm. (**2 lentelė**). Priešingai nei baimintasi, Rusijai paskelbus embargą, užimtųjų skaičiaus prieaugio tempas ne tik nesulėtėjo, bet ir ūgtelėjo. Finansų ministerija prognozuoja šio

³⁴ Prekių importo pagal Standartinės tarptautinės prekybos klasifikaciją duomenų komponentės: 72. Tam tikrų pramonės šakų mašinos, 74. Niekur kitur nepriskirto bendrosios paskirties pramonės mašinos ir įranga bei niekur kitur nepriskirtos mašinų dalys, 87. Profesinės, mokslinės ir kontrolinės paskirties instrumentai ir prietaisai, nenurodyti kitose pozicijose ir 89. Įvairūs gaminiai, nenurodyti kitose pozicijose.

rodiklio nuosaikų augimą 2015–2017 m. **Jis neatitrūksta nuo Lietuvos banko ir kitų institucijų prognozuojamos raidos.**

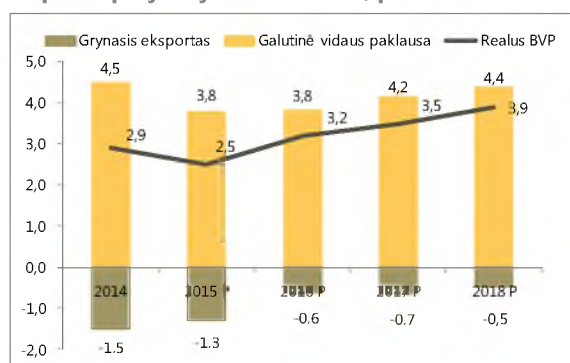
2014 m. **vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis** išaugo 4,7 proc. (2 lentelė). Geopolitinis neapibrėžtumas nepristabdė vidutinio darbo užmokesčio augimo tempo – užmokesčio prieaugio inercija pasiekė piką (5,8 proc.) 2014 m. IV ketv. Projektuojamas vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio prieaugis sudarys 4,8, 5,3 ir 5,7 proc. 2015–2017 m. atitinkamai. **Vidutinio darbo užmokesčio projekcijų atotrūkis nuo Lietuvos banko ir kitų institucijų nėra žymus ir pakliūna į suformuotą tvirtinimo atkarpą.**

2.2. 2018 m. projekcijos

Remiantis Finansų ministerijos parengtu 2015–2018 m. ekonominės raidos scenarijumi, 2018 m. BVP palyginamosiomis kainomis prieaugis turėtų siekti 3,9 proc. Finansų ministerija prognozuoja, kad taip pat, kaip ir trumpuoju laikotarpiu, 2018 m. vidaus paklausa sąlygos ekonomikos plėtrą, o grynasis eksportas dėl greičiau augančio importo neigiamai veiks ekonomikos plėtrą (9 pav.).

Trumpojo laikotarpio projekcijos rengiamos modeliuojant paklausa (BVP išlaidų metodu) komponentes ir analizuojant mėnesio periodiškumu skelbiamus susijusius rodiklius. Rengiant vidutinio ir ilgojo laikotarpio projekcijas remiamasi potencialaus³⁵ BVP augimo vertinimu ir gamybos atotrūkio nuo jos potencialo prielaida. Kitaip sakant, analizuojama ir prognozuojama ekonomikos pasiūlos pusė. Rengiant centrinį scenarijų, vadovaujama prielaida, kad esama politikos kryptis nesikeis (*angl. no policy change*), ir klasikine prielaida, kad vidutiniu laikotarpiu ekonomikos aktyvumas sugrįš į pusiausvyrą (priartės prie potencialaus BVP lygio), arba gamybos atotrūkis taps artimas arba lygus nuliui. Potencialiam ekonomikos aktyvumo lygiui įvertinti taikomos įvairios skirtingo sudėtingumo metodikos, remiamasi ekspertiniais vertinimais, todėl dažnai reikšmingai skiriasi gaunami įverčiai.

9 pav. Galutinės vidaus paklausa ir grynajo eksporto projekcijos iki 2018 m., proc.

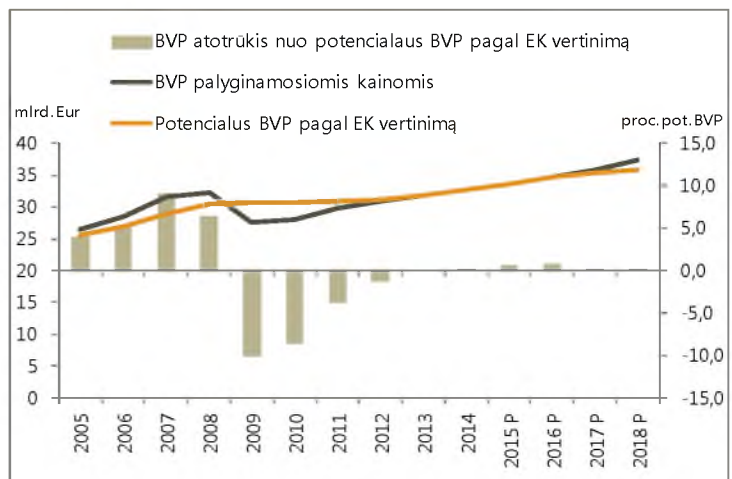
Šaltinis – Statistikos departamentas, Finansų ministerija

³⁵ Potencialus BVP yra nestebimas rodiklis. Potencialus gamybos lygis pasiekiamas tuo atveju, kai visi gamybos veiksniai (darbo jėga, kapitalas, ir technologijos lygis) yra naudojami jų natūraliame lygyje.

Europos Komisijos potencialaus BVP ir BVP atotrūkio įverčiai pavaizduoti **10 pav.** Pagal Europos Komisijos vertinimus, 2018 m. BVP atotrūkis nuo potencialo artimas nuliui. Papildžius šį paveikslą Finansų ministerijos parengtomis realaus BVP projekcijomis, pastebėtina, kad realiam BVP augant Finansų ministerijos projektuojamu greičiu, potencialus BVP būtų reikšmingai (teigiamas gamybos atotrūkis sudarytų 4 proc. pot. BVP) viršytas 2018 m. Pagal Europos Komisijos prognozes, Lietuvos

potencialaus BVP prieaugis 2018 m. sieks 1,3 proc. pagal gamybos funkcijos metodologiją ir 1,8 proc. pagal Hodrick-Prescott filtro metodą. Potencialaus BVP prieaugio inercijos sulėtėjimas susijęs su aukštu Lietuvos struktūriniu nedarbu, senėjančia visuomene ir aukštu emigracijos lygiu. Lyginant Europos Komisijos prognozuojamą 2018 m. Lietuvos potencialaus BVP pokytį (+1,8 proc.) su Finansų ministerijos prognozuojamu realaus BVP pokyčiu (+3,9 proc.) ir vertinant, kad 2018 m. gamybos atotrūkis turėtų būti artimas nuliui, akivaizdus prognozuojamų rodiklių skirtumas, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad T+3 laikotarpio projekcijų paklaidų standartinis nuokrypis sudaro apie 2,5 proc., ir į tai, kad projekcija patenka į tvirtinimo atkarpą, projekcija laikoma tikėtina.

10 pav. Potencialaus BVP ir realaus BVP dinamika ir projekcijos, BVP atotrūkis nuo potencialaus BVP

Šaltinis – Statistikos departamentas, Europos Komisija, Finansų ministerija

Išvadą ir jos priedą parengė Biudžeto politikos stebėsenos departamento direktorė Asta Kuniyoshi, patarėja Saulė Iždonaitė-Karalevičienė, patarėja Erika Latyšovič ir Audito plėtros departamento patarėja Giedrė Sušinskaitė.